

Kultūrinė polifonija V. Mačernio, „Metų“ sonetuose

V. Balsevičiūtė, VPU

„Metų“ sonetai, antrasis po „Vizijų“ savo svarbumu V. Mačernio eilėraščių ciklas, pasižymi išskirtiniu dėmesiu žmogaus būčiai. Sonetuose nuolat siekiama išeiti iš asmeninės patirties ribų, turėti daugelį likimų, eiti „tūkstančiais kelių“, priartėti prie amžinųjų idėjų, prie esmingiausių pasaulio ir jo reiškimosi formų. Juose norima į žmogiškąją egzistenciją pažvelgti nuo svarbiausių mitų aukštumų ir iš skirtingų kultūros pozicijų.

O. Spengleris, „Vakarų saulėlydyje“ išskyrė tris kultūras, tris per tūkstantmečius susiklosčiusius žmogiškosios būties modelius: apoloniškąją (antikinę), maginę (Rytų) ir faustiškąją- vakarietiškąją. Šių idėjų kontekste bus interpretuojama „Metų“ sonetų egzistencinė problematika.

APOLONIŠKOJI KULTŪRA

Antikinio pasaulio vizija sonetuose fragmentiška, nors V. Mačernis nuolat įpindavo Antikos motyvus, įvaizdžius – daugiausia jų esama „Rudens“ sonetuose (8,14,20). Dievas Bachas „linksmia geria vyną“ (1 Rudens), žaidžia nimfos ir satyrai (4 Pavasario), minima Hado šalis, titanai, Venera, Pegasas, prisirinkęs dievų Olimpas. „Rudens“ sonetuose antikinė giedra kontrastuoja su lietuviško rudens niaurumu, teikia sakralumo prasmę: „Mylimosios aukštumos lapuočių miškas/ Antikinio vakaro fone/ Ir rudens spalvų žaisme ištryškęs,/ Man atrodo kaip šventa giria“, kelia svaigumo asociacijas. Tai spalvų žaismas, krintanti upelio srovė, grojantis laukų ir miškų dievas Panas... Antikos pasaulis atsiveria savo šviesiaja puse be visa apimančių aistrų ir dramų. Tai svaigi, statiška esamybė. N. Berdiajevas yra teigęs, kad iš senovės graikų yra atėjęs pasaulio jausmas, kad visa neturi nei pradžios, nei pabaigos, kad viskas kartoja amžiname rate ir judėjime (Berdiajev, 1990, 23). Apoloniškasis pasaulis statiškas ir imanentiškas: gyvenimas ten vyko po atviru dangaus kupolu, transcendencijos toliai šiam pasauliui neatsiverdavo, o dvasinio ir dieviško gyvenimo grožis atsiskleisdavo imanentiškai nenutrūkstamų gamtos ciklų rate (Berdiajev, 1990, 28). Antika – tai gyvenimas tikrąja dabartimi, kai nėra tapsmo idėjos, kuri itin svarbi faustiškajam žmogui (Spengler, 1993, 135-136). Sonetuose, kur esama Antikos pasaulio reminiscencijų, nuslopsta faustiškojo žmogaus sielos nerimas, juntamas buvimas dabartyje, o subjektas, prisiėmęs poeto vaidmenį, klajoja artimiausiomis apylinkėmis, čia pat išvysdamas ir savuosius dievus – Paną ar Graciją, regėdamas nimfų šokius...

Apoloniškosios kultūros laikas – pats vidudienis; laikas, kai užmiega Panas, vienas iš Antikos pasaulio simbolių. Jis ėmė slėptis nuo žmonių baigiantis antikinio pasaulio laikui, atsiradus krikščionys, kada žmogus ėmė nutolti nuo vidinių gamtos gyvenimo gelmių. 8 „Rudens“ sonetas liudija, kad toli iki antikinio pasaulio pabaigos – dievas Panas- linksmas ir nuolat grojantis, teikiantis kūrybos dovanas, jį galima pamatyti bent jau išrinktiesiems – poetams:

Groja Panas amžinai naujas melodijas,

O poetai- nuošalumo ir miškų draugai-

Įsiklausę ima pamėgdžioti jas.

Ir jų lyrinė dainelė neretai

Ugnimi paverčia kraują ir svaigina,

Kaip iš žemės sulčių spaustas saulės vinas. (8,,Rudens)

Kūryba kyla iš gamtos pavidalų, iš pirm pradžių substancijų – žemės ir saulės, teikdama svaigią užsimiršimo galimybę, rūpesčių nedrumsčiamą dabartį po Antikos vidudienio saule. Svarbu yra žaidimas ir šventė: „Iš esmės apoloniškasis žmogus stengėsi išvengti gyvenimo problemų(...), dionizijišku apsvaigimu stengiasi nuslopinti būties siaubus ir baisumus (Spengler, 1993, 371).

V. Mačernio kūryba svyruoja tarp dviejų antikinio pasaulio simbolių – Apolono ir Dionizo. F. Nyčės filosofijoje „vienu iš meno ir bendresne prasme kultūros tikslų laikoma apoloniškojo (racionalaus, harmoningo) ir dioniziškojo (instinktyvaus, iracionalaus, tragiško) dvasios pradų suderinimas, pusiausvyra“ (F. Nyčė, 1979, 168). Apoloniškasis pradas sonetuose – tai ramus sėdėjimas luote, kai aplinkui siaučia okeanas, tai buvimas kančių, „vargo vandenyno“ viduryje, tai dienos pasaulis – aiškumas po nakties būdravimų. Bet, anot J. Kelerio, „nuolat siekiama atsikratyti apoloniškojo racionalumo svaigulingoj dioniziškoj tikrovėj, užsimiršime, kuriame atskiras individas jau nieko nereiškia“ (Keleris, 1994,40). O atsisakius ramaus sėdėjimo luote, „ galėsime dirstelėti į dioniziško prado esmę, prie kurio labiausiai priartėjame per svaigulio anatomiją“ (Nyčė, 1979,171). Tada atkuriamas ryšys tarp atskirų žmonių, užsimiršimas svaigulyje pridengia mirties baimę, pajuntama harmonija su pasauliu ir savimi – kaip 5 „Rudens“ sonete: „Pasipuošę lapais ažuolų, draugai, / Švęskit rudeninę šventę./ Jei gyvenimas toks trumpas, tai linksmi/ Reikia jis gyventi“. Tai viena iš subjekto siekiamybių. Dioniziškas svaigulys padeda kurti sapnų ir iliuzijų pasaulį, kuris yra toks svarbus V. Mačernio kūryboje.